

DIVADLO HUSA NA PROVÁZKU ■ 47. SEZONA, 2014 — 2015 ■ ZELNÝ TRH 9, BRNO

A teď:

2. DÍL PROJEKTU SMĚJÍCÍ SE BESTIE
Režie Jan Antonín Pitínský

1. PREMIÉRA 6 | 3 | 2015 V 19.00

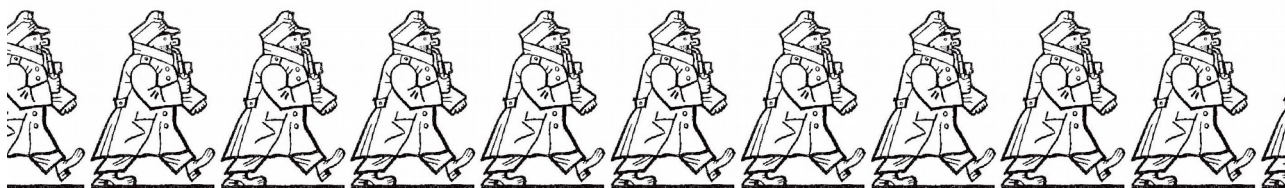
2. PREMIÉRA 7 | 3 | 2015 V 19.00

GRAPHIC DESIGN: BORO MRSLÁČEK, 2015 | TISK: UTEBEN.BRNO

OPERETTA | KOMEDIE | SMRT

MEIN ŠVEJK

Jaroslav
Hašek
Karel
Vaněk

A teď:

Jaroslav Hašek Karel Vaněk

MEIN ŠVEJK

OPERETTA | KOMEDIE | SMRT

2. DÍL PROJEKTU SMĚJÍCÍ SE BESTIE

REŽIE JAN ANTONÍN PITÍNSKÝ

Scénář Miroslav Ošchatka a kol.

Dramaturgie Perri Perun

Scéna Milan Nytra

Kostýmy Stella Šonková

Hudba Richard Dvořák

Pohyb Jiří Bilbo Reidinger

Asistent Petr Kubala

Inspice Zuzana Měřínská

Zvuk Jan Čechovský

Světla Štěpán Jindra

Obsazení:

11. marškumpanie, batalion N, 91. regiment

ČET. JOSEF ŠVEJK **DALIBOR BUŠ**

kdt. Adolf BIEGLER **RŮŽENA DVOŘÁKOVÁ**

hpt. Vincenc SÁGNER **VLADIMÍR HAUSER**

por. Stanislav DUB **ONDŘEJ JIRÁČEK**

voj. Vojtěch CHODOUNSKÝ **ONDŘEJ KOKORSKÝ**

npr. Rudolf LUKÁŠ **MILAN HOLENDÁ**

voj. Václav BALOUN **TOMÁŠ SÝKORA**

C. a K. MRTVOLA, Velitel výcviku,

Regimentkanclaj, Marškumpanie, Feldkurát Ibl, Velitel nádraží,

Inspektor dezinfekce, Generál Jaworka,

Inspekční generál, Velitel pošty, Starosta **IVANA HLOUŽKOVÁ**

V ČÁSTI OPERETTA PAK:

Růžena Dvořáková — Bytná Müllerová, Druhý psychiatr, Třetí vězeň, Třetí lékař / Vladimír Hauser — Hostinský

Palivec, Zuřivý blázen, Simulant / Ivana Hloužková — První vězeň, První lékař / Milan Holenda — Souchotinář,

Šestý vězeň, Pátý lékař / Ondřej Jiráček — První psychiatr, Policejní agent Bretschneider, Hluchý, Čtvrtý vězeň,

Šestý lékař / Ondřej Kokorský — Blázen-Profesor, Soudní rada, Krátkozraký, Pátý vězeň, Čtvrtý lékař / Tomáš Sýkora — Dr. Grünstein, Druhý vězeň, Druhý lékař

Texty do ruštiny přeložil a namluvil Sjarhej Smatryčenka.

1. PREMIÉRA 6. BŘEZNA 2015 | 2. PREMIÉRA 7. BŘEZNA 2015

ŠVEJK JAKO APOKALYPTIK A EXISTENCIALISTA

Petr Kubala (účastník zkušebního procesu)

Touha vytvořit jiného, „našeho“ Švejka se vinula jako červená nit celým zkoušením. Šlo o touhu představit toho skromného prostého hochu jinak, udělat jej komplikovanějším, snad i temnějším a tím vším narušit sedimentovaný obraz tak hluboce vepsaný do „české“ kolektivní imaginace. Když Tomáš Sýkora prohlásil, že se mu zvedá žaludek vždy, když o vánocích z televize slyší Hrušínského hlas před lékařskou komisí, byl na pomoc přivolán Francis Ford Coppola a jeho *Apocalypse now!*, která se po kolektivním zhlédnutí stala významným zdrojem inspirace a řekněme i existencialistické energie. „Těch prvních třináct stran je potřeba nějak odsrat a hned jít do vlaku, hned do války“, hřímal tehdy Pitinský a navrhl zahrát úvod jako drsný kabaret či operetu (ideálně obojí dohromady). Emblematická scéna pro celé nastudování se tak nachází přesně po konci úvodního kabaretu/operety, kdy jsou prostí občané se svými jmény, roky a místy narození vrženi do vlaku na frontu. Ve slově vržení stejně jako v oné herecké akci na jevišti, jako by se ozýval hlas filozofa Martina Heideggera, pro kterého byla vrženost do situací, jež jsme si nezvolili a musíme se s nimi nějak vypořádat, jednou ze zásadních charakteristik „pobytu moderního člověka ve světě“ (*Dasein*). Vržení do neuvěřitelně krutého a zároveň nesmyslného světa moderní, kapitalistické, mechanizované války, jsou všichni bez rozdílu. Tolik k existencialismu. Vzpomínám na Coppolovo dílo, přesněji na jeho konec, kdy loď s kapitánem Willardem přijíždí na určené místo a sestoupí tím na samotné dno „Dantova pekla“. Na jedné ze skal u břehu řeky je bílou barvou napsáno jméno snímku — *Apocalypse now!*

V původně řeckém slově *apokalypsis* se skrývají výrazy zjevení či odhalení. Tedy zjevení pravého stavu světa; odhalení věcí tak, jak ve skutečnosti jsou. V tomto bodě už víme, zda dějiny někam směřují, zda mají nějaký smysl a také víme, kdo byl ctnostný a kdo hříšník. Zatímco pro křesťanský svět z Dantovy Božské komedie byl ultimátním hříšníkem Jidáš trpící na dně pekelných kruhů, pro moderní racionalizovanou společnost je absolutním hříšníkem ne-rozumný člověk, šílenec nebo alespoň ten, kdo je za šílence považován. Je však šílenější plukovník Walter E. Kurtz, jehož zabitím je Willard ve filmu pověřen nebo je šílenější válečné peklo, z něhož se snaží kdysi příkladný plukovník vystoupit? Je Švejk šílenec? Polobl, který svými (slovy nadporučíka Lukáše) „blbostmi“ rozkládá zdravé tělo armády, nebo je šílená samotná mašinerie na smrt všude kolem něj? Švejk je v tomto přístupu velkým moderním apokalyptikem odhalujícím odvrácenou tvář západní, moderní společnosti, do jejíž pozdější historie patří ničivé světové války a řečeno se Zygmuntem Baumanem i holocaust. Tolik k apokalyptismu. Takovéto pojetí Švejka, které narušuje zafixovaný a v mnohém zkarikovaný obraz Švejka (notně podpořený ilustracemi Josefa Lady a několika generacemi výuky literatury na středních školách), není prozatím obecně příliš znám. I v mnoha anketních odpovědích byla jasně viditelná snaha nějakým způsobem se vztáhnout k usazenému obrazu tohoto „národního hrdiny“. Jedni se k němu hrdě hlásí, jiní jím opovrhují. V každém případě jeho obraz

je silně přítomný. Možná přichází doba znovu — promýšlení i takovýchto „národních“ ikon. Asi až čas ukáže, zda do této diskuse přispěje i naše nastudování Haškova Švejka.

*Na hrotu šípu,
jenž proklál srdce,
tančí motýl.
Issa*

KDO JE ŠVEJK

Kdo je podle vás Josef Švejk? S touto otázkou jsme se na začátku roku 2015 obrátili na řadu osobností českého kulturního a veřejného života. Výsledkem je následující anketa.

Arnošt Goldflam (herec, dramatik, režisér, pedagog a spisovatel) Aj já, třeba...

Jiří Vitovec (lékař, vědec) Člověk, který proti blbosti bojuje blbostí, ale sám je přitom přirozeně inteligentní.

Miloš Štědroň (hudební skladatel, hudební vědec a pedagog) Podle mě je Švejk mnohem víc princip a postoj — obrana malého člověka, který — jak bylo mnohokrát napsáno a řečeno — na velkou dobu sere. Švejk nalézá ke všemu přítomnému minulé — hovoří v parabolách a příslovích, je to něco jako byl Abélard — Magister sententiarum. Jinak je Švejk opravdu více princip než postava — prochází epopéjí takřka bez přítele, bez milenky nebo ženy. Na to upozornili asi nejvíce Radko Pytlík, ale i další. Kosík kdysi napsal esej, kde současně vyšel Švejk s eskortou k polnímu kurátovi na nové působiště a rovněž vyšel Josef K. na svou poslední cestu. Ženy ve Švejkovi jsou podobné celkové Haškově orientaci — bylo mi líbí právním konstatováním, že byl sexuálně méně aktivní. Tím nenaznačuji jeho jinou orientaci — jen vlažnost. (Miloš Štědroň, který vždy v Praze spěchá poklonit se na Školskou Haškovu génium.)

Vladimír Morávek (divadelní, filmový a televizní režisér) Muž, co se hrozně bojí. Bojí se tak, až ztrácí orientaci.

Vladimír Šrámek (lékař a básník) Příbuzný Jára Cimrmana.

Jan Pelc (prozaik) Josef Švejk je potomek geniálního vypravěče Jaroslava Haška. V tomto dítku se obtiskla genialita zploditele. Čtení Švejka na bolševické vojně patřilo k nejkrásnějším zážitkům v dobách naprostého srabu a beznaděje.

Olga Stehlíková (básnířka, recenzentka) Josef Švejk je pro mě i s přihlédnutím k jeho zkarikovanosti jednou z nejméně sympatických literárních postav české prózy. Švejkova nesčetněkrát adorovaná ilustrativnost v oboru „česká národní povaha“ mě otravuje. Čímž nijak nesnižuji kvality Jaroslava Haška jako spisovatele a mašibla ani výjimečnou proslulost jeho stěžejního románu ve světě. Švejk je pro mě také vynikajícím příkladem toho, jak knižní ilustrace ovlivňují interpretaci textu: nebo znáte jedinou z početných soch Švejka, která by nebyla vytvořena podle Lady? Ke všem těmto komickým a podružným „nej“ v souvislosti s Osudy, z nichž by měl Hašek jistě velký plezír, lze snad dodat ještě to, že nejspíš žádná první věta z českého románu není po tolika letech od prvního vydání tak hojně zneužívána jako „Tak nám zabili...“

Václav Kahuda (prozaik) Josef Švejk je avatar. Vtělení božské bytosti. Bódhisattva.

Jana Soukupová (novinářka) Švejk byl potřeba, aby se tuzemci viděli. Znovu by bylo potřeba vytvořit dalšího — dnešního, aby se uviděli se vším přízemním, ale i životaschopným, co je ve Švejkovi — a v nás. I když bylo houby platné — a bylo by jistě i teď, aby se čtenář přinutil být statečnější, morálnější — a zranitelnější.

Ivo Možný (sociolog) Kdo je Josef Švejk? Muž z lidu, jak by se lid rád viděl. A pro intoše úlevný most k jeho plebejství.

Jan Beneš (Haki) (spisovatel, překladatel, publicista a scenárista) Podle mě je Josef Švejk fikce Jaroslava Haška, zatímco ostatní postavy románu jsou víceméně skutečné.

Zuzana Voráčová (publicistka) Geniální idiot, idiotský génium. Chytrý hlupák, hloupý chytrák. Divnej pták.

Bob Němec (režisér, scenárista) Proti pivu nic nemám, ale su z Moravy... Josef Švejk je obrazem

čecháčkovství, vyčůraného „Hurá, zachraň se jak můžeš, ber kde ber!“ obrazem pivního hrdiny jemuž v hlavě místo mozku klokotá pěna pizeňského.

Roman Ludva (prozaik, scenárista a fejetonista) Pro mě je Josef Švejk čecháček i Čech. A taky tedy smích český!

Jan Dadák (básník) Švejk je ve skutečnosti J. A. Pitínský, se vším všudy, a ještě trochu navrch. Ovšem — to Hašek nemohl do budoucna věštit... Teď už by se chytil.

Jiří Hromada (herec, významný dabér, president Herecké asociace, bývalý šéfredaktor gay časopisů a gay aktivista) Josef Švejk je jednoznačně gay... Jeho pospolitost s chlapama v hospodě, jeho odzbrojující vědovnost v láskyplném souznění s předchůdcem STBáků (inspirativní pro nás gaye v čase totality komunistické), jeho bytná (náhražka manželství v ženské úslužnosti) a hlavně jeho úchvatná pospolitost v útrapách války, kde ho soužití s chlapama inspirovalo ke každodenní radostnosti (svědčící o jeho bezelstném štěstí, jež vyvěrá z přirozeného kadlubu jinakosti) — nás (současné gaye) motivuje snášet staleté útrapy předpojatostí — HUMOREM... Josef Švejk je Hašek... Hašek byl gay... Jak jinak, že?...

Lubomír Feldek (básník, prozaik, dramatik a překladatel) Je suis Švejk.

Markéta Hejkalová (spisovatelka, překladatelka a zakladatelka Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě) Josef Švejk je důkaz síly literatury — neexistující postava, podle níž svět posuzuje českou povahu.

Jan Cempírek (spisovatel, novinář a cestovatel) První mou asociací bylo: „Švejka ve snu viděti, chuť na pivo dostati.“ Proč tomu tak bylo, nevím. Ale snad stačí..

Zdeněk Grmolec (prozaik, básník) Občas vtipný bezcharakterní flákač, jehož nejtypičtější vlastností je vyčůranost, představitel čecháčkovství. Ne nadarmo o něm literární vědec Arne Novák napsal: „Uprostřed hromadných výlevů lidových a řízných, leč hrubých karikatur, se zvedá pravdivý, byť politováníhodný vtip šaška a zbabělce, idiota a požívačnicka, cynika a sprostáčka, jenž docela tvrdošijně a s úspěchem popírá nejen válku, ale i stát, mužnou čest, hrdinství a vlastenectví.“

Leoš Šedo (spisovatel) Švejk je především nedokončený — netušíme, kam jej chtěl Hašek dovést. K bolševikům, legionářům, nezávislé republice, či jenom zpátky ke Kalichu? Švejk je rozbuškou, detonátorem situací v jejichž středu jsou trhání na kusy c.k. armádní i záložní oficiři, feldkuráti i feldvėblové, o mužstvu nemluvě. Voják Švejk, který na stránkách románu jedinkrát nepozvedne zbraň, „válčí“ svým rafinovaně destruktivním počínáním a vršením historek.

Barbora Osvaldová (vedoucí katedry žurnalistiky FSV UK) Podle mne je Josef Švejk smutná postava. Kdysi, když jsem byla v nemocnici, nechala jsem si knížky přinést, že se rozveselím, ale ukázalo se, že ne. Myslím, že pokud někdo tvrdí, že se jedná o humoristické čtení, všechny díly nepřečetl.

Eva Salzmannová (herečka a divadelní pedagožka) Komunisté vykládali postavu Švejka jako symbol protiválečného hrdiny a česká žoviálnost pak Švejka zneškodnila do figurky z drátů, která visela za normalizace na každé chatě a v každém výčepu s heslem „To chce klid“. Postava Švejka je obludnou metaforou bezcharakternosti a alarmujícího cynismu. Brutální humor z této metafory pak krásně pramení. Reálných Švejků se děsme!!!

Petr Stančík (spisovatel; básník, prozaik, esejista, dramatik a textař) Josef Švejk je můj praděda Josef Böhms. S Haškem jej na haličské frontě seznámil Georg Trakl, jemuž pomáhal tlačit polní vozík s kokainem, když pod ním zastřelili koně. Hašek mu dodnes dluží holínky a omluvu.

Jiří Stránský (spisovatel, scenárista, dramatik, překladatel, básník a skaut) Josef Švejk je mluvčím

Jaroslava Haška: všechno, co nemohl jako Hašek říct či napsat, vložil do úst buď Švejkovi či Katzovi či Dubovi či dalším. To v různých podobách a pod různými mimikry dělají všichni, co píší. Obzvlášť beletrii.

Petr Vydra (klubový komik, publicista, moderátor) Myslím si, že u Švejka je největší záhada v tom, jestli je to, nebo není mystifikátor. Možná že jsme na tuhle komediální postavu toho příliš naložili, snad že jsme přispěli do galerie postav světové literatury jen málo takovými kolosy. U Švejka je největší legrace v tom, že je loajální přes čáru. A přesně všude tam, kde to je přes čáru, se taky demaskuje to, co je ještě před čarou, tedy to takzvaně normální, přijatelné a přesněji řečeno v tomhle případě oficiální a správné. Jenom nevím, jestli to ví i Švejk. Proto po nějakém čase, co jsme nějak vnitřněji se Švejkem, představuje právě tohle jisté dráždítko a tajemství, které se nedá odhalit, ale ani odbýt — jestli Švejk ví, kdo je. A protože to neví on, tak to tak docela úplně dobře nevíme ani my.

Marian Palla (prozaik, básník, výtvarník, publicista a recesista) Josef Švejk mohl být klidně pravnucek Babičky, vycházím z předpokladu, že Babička se narodila roku 1853 a Švejk roku 1921, i když je trochu matoucí, že oba spatřili světlo světa již jako postarší osoby.

Karel Fuksa (režisér) Nejlepší možný šéf tohoto státu.

Pavel Göbl (filmový režisér, scenárista a spisovatel) Švejk je zrcadlem vnější tuposti, ne své vnitřní. A jako takový rozhodně není symbolem nějaké české národní povahy. My se zrcadel bojíme.

Jiří Králík (bývalý ředitel Filmové školy v Uherském Hradišti) ŠVEJK... pokus o českou verzi HAMLETA — tedy aplikace jediného možného způsobu úspěšného boje proti totalitě a úřednické mašinérii — předstíranou blbostí a naivitou dokázat v přímé konfrontaci zesměšnit tupou úřednickou moc. Bohužel většina českého národa si ze Švejka vzala jen jeho vnější pohodlnou a méně nebezpečnou slupku — tedy chlastání piva a tlachání v hospodě. Přímý a mnohdy velmi nebezpečný střet s mocnými a jeho poskoky už národ ignoruje a bohužel aktivně nepřebírá. A sedí si raději jen u toho piva.

Jakub Grombří (básník, publicista, redaktor, překladatel a písňový textař) Švejk je především maloměšťák. Za tím jeho bodrým pohodařstvím se skrývá cosi zlověstného a cynického (celá jeho existence obchodníka se psy je postavena na lži). Učené studie i Steklého film se mýlí, když z něho dělají humanistu. Švejk není uvědomělý bojovník proti válce, natož proti rakouskouherské monarchii nebo kapitalistickému systému. Přesto mu fandíme, jako jiskřičce života uprostřed vraždící mašinérie. Ve druhé polovině se Haškův román láme z grotesky do oťresného víru absurdity, autor jako by o desítky let předběhl existencialismus. Švejkovo chování navenek postrádá logiku (občas si počíná zcela účelově, jindy rozjede fantastický happening, když si navlékne ruskou uniformu), je to však docela racionální přizpůsobení se šílenému světu, v němž berou za své veškeré autority a přežití je věcí čisté náhody.

Karel Hvízdala (novinář, dramatik a spisovatel) Švejk (zřejmě z německého schwank, kolísavý) je těžko definovatelná maska, za kterou se schováváme, aby nebylo vidět, jací jsme ve skutečnosti.

Michal Ženíšek (knihkupec v Brně) 95% tohoto národa, následují 2% Palivců a 2% nadpor. Lukášů, zbývajících 0,95% jsou feldkuráti Katzové, zbytek jsou členové politické strany, kde si všichni tykají podle stanov a pak jeden Josef Remek Kosmonaut, ale ten nevím zda se do toho počítá... P. S. Všechny ženy jsou v zásadě, tu více, tu méně pařmámy Müllerové, jen paní Drábová je Müller ve vztahu s Milošem Zemanem.

Pavel Brycz (spisovatel) ŠVEJK SE DUSÍ Veliká doba si žádá malé lidi. Nebo spíš bych řekl: Velicím státníci žádají po malých lidech, aby pro jejich nesmazatelný otisk lví nebo orlí tlapy do učebnic historie, tuto velikou dobu na rozkaz „Kupředu“ stvořili. A tak se ti malí stávají vlastně velkými. I když jsou bezejmenní a někdy na poli cti a slávy už z nich jsou jen lány plné bílých křížů. A občas ten některý z malých se vymkne. On asi nebude tak úplně malý. Spíš prostřední, kukaččí mládě, které se nehodí ani k těm malým, ani k těm velkým. A protože nepatří k menší tlupě těch nahoře, ani k masám těch malých

dole, je jaksí sám. Individuum. Nebo spíš individualista. Individualistické individuum. Prostáček boží. Génius jinakosti. Sám mezi všemi. S vlastní hlavou, která sveřepě vlastním mozkiem myslí. A je-li náhodou občanem Kakánie a těch velikých lidí je celá famílie a tlačí se nahoře jak ovoce a zelenina v Arcimboldových portrétech, jak metály na prsou maršálka, jak zdegenerovaný ksicht na poštovní známce a dole zas tečou ulicemi za svými povinnostmi všichni ti malí prvoci od narození do hrobu a některý z těch nahoře střílí tisíce antilop, aby pak odjel do Sarajeva na docela jinačí střelnici, cítí se individuum individualistické, prostáček boží a génius jinakosti mezi nimi stísněné jak ptáče v úzké klínce. Na prsa mu sedá balvan, špatně se mu dýchá v záchvatu dušnosti a jedině mluvení, mluvení a mluvení o čemkoliv s těmi, co se na něj tlačí shora i zdola, mu roztahuje plíce, natahuje bránici a z těch, kteří by do něj ducali a spolkli ho do sebe zaživa i s jeho pomněnkovými očima, a vyrobili z něj jen článek, sajrajt, nepatrnou částičku hmoty, udělá uctivě vzdálené entity, jednoho po druhém promění v žasnoucí posluchače. A takový je můj Švejk, člověk, který se dusí tím astmatem z doby volovské a fujtajbl prostředí, a tak jako klaun, šašek, paňáca, filuta a lidový myslitel mluví, mluví a mluví. Prostřední hrdina v maloměstském ovzduší Prahy, na které sedí zadkem velká Vídeň se svými siláckými pšouky, se musí bránit jak astmatik tréninkem plic a bránice a vymluvit si forbínu na metr a půl, do které přizve jen ty, co mu na komedii ať chytře vědomě, anebo tupě nevědomě přihrávají. Ti první se stávají sympatickými polovinami komediální dvojice a Švejk se na ně nenaparuje, přihrává jim v dialogu a je vzácně kolegiální, byť individuum nestádní a výsostně individualistické, druzí se nevědomě nechají chytit svou pýchou a kreténstvím a z těch tento šibal, jemuž tak lahodí slovo blb, jimiž ho častují, protože je liška podšitá, udělá naprosté troty. Ti z těch malých, kteří pojedou na západní i východní frontu ve Velké válce psát dějiny a podlehnou dojmu, kterak jsou inteligentní, se nevrátí. On vyjde z každé šlamastyky. Dějiny ho nikdy nespátrí mrtvého. Každodennost doma ani na frontě ho neuvidí dokonce ani smutného. Nikdo a nic ho nedonutí k žalu, i když nikdy nebude lícovat v žádné řadě, přesto nebude nikdy sám, a už vůbec nikdo a nic ho nepřinutí k pláči. Pláče jen, aby kolegovi komikovi na kazatelně, feldkurátu Katzovi, nezkazil klauniádu. Udělal mu radost a pomyšlení a ve směšném spodním prádle mu zahrál polepšeného hříšníka. Opět není sám. Má spoluhráče světového formátu a po něm přijde nadporučík Lukáš a další a další komičtí partneři. Ale udrží si odstup, nejen břichem, které by mu záviděl i Werich, a kulometnou palbou anekdot, vejšplechtů, městských drbů a dada opičáren i sarkastických morytátů, jejichž tempu by v divadelní či filmové podobě vyhověl snad jen dusící se Laďa Menšík. Je svůj, unikát, gejzír v poušti. A my všichni, mě nevyjímaje, se dusíme taky. Smíchy. Mám velice rád toho dobrého vojáka Švejka.

David Zábranský (spisovatel) Josef Švejk je nevychovanec; entita pohybující se za každých okolností pouze po horizontále (ať už z vlastní vůle, nebo v důsledku kopnutí do prdele). Entita, v níž se nerodí nenávisť. Člověk bez matky, první a poslední svého rodu. Dodatek: ale ještě mě napadla jedna věc — pokud bych dnes hledal obdobu JŠ, vidím Petra Hájka. Nejen kvůli jeho „dvornímu šaškování“, ale i kvůli mnoha jiným a daleko zásadnějším aspektům. Mimo jiné kvůli smyslu pro humor. To by ale vyžadovalo hlubší analýzu. Jen jsem si říkal, že to jméno v souvislosti se Švejkem musí padnout. Třeba vám to k něčemu bude.

Vlastimil Peška (ředitel divadla Radost) Miloš Zeman je v této době největším českým Švejkem.

Josef Blahůšek (podnikatel) „Je zosobněním lehkomyšlného a hloupého českého člověka, který si dostatečně neuvědomuje svou zodpovědnost v životě a dopad svých činů.“ Je to tedy, podle mého názoru, záporná postava, kterou nemám v oblibě.

Petr Štěpánek (herec) Národní hrdina. A model chování, který charakterizuje naše chování ve stresových situacích.

Čeněk Absolon (Regionální hospodářská komora Brno) 1. Jde o živočicha, vykutáleného oportunistu a přízemního pragmatika. 2. Já mám rád pábitele a Vaší paní intendantku.

Radek Holík (podnikatel) Josef Švejk je bodrý český člověk, který je často nad věcí!

Jiří Zlatuška (profesor informatiky, bývalý rektor Masarykovy univerzity, poslanec) Zbytek z člověka po odstranění loajality (či možná jejím nahrazení potouchlostí).

Jiří Ulip (politik, Žít Brno) Toprá foják :)

S. M. Blumfeld (prozaik, publicista, esejista a překladatel) Josef Švejk byl Haškovo alter ego. Pak je ovšem nasnadě, abychom se ptali, kdo byl Jaroslav Hašek? Myslím, že to byl geniální blázen. Neměli bychom se tedy ptát dál: Co to je „genius“? A co to je „blázen“? A o čem je taková charakterová mesaliance? Pátřejme po tom a nepřestávejme. Josef Švejk, geniální blb, je jen jedním milníkem na této cestě.

Lukáš Hejlík (divadelní a filmový herec, autor projektu scénických čtení Listování) Hrdina, kterým se pršíme a hrdě tím dokazujeme, že neumíme být hrdí. Zůstáváme vychcánky jak Švejk.

Ruda z Ostravy (herec, zpěvák a moderátor) Jednoznačně MILOŠ ZEMAN, náš úžasný prezident :))))

Natalie Kocábová (spisovatelka, hudebnice) Švejk je geniální literární postava, se kterou má tento národ pramálo společného. A toto je vlastně věta, kterou bych chtěla myslet vážně. Ale nejsem si jistá.

Petr Motýl (básník, prozaik, autor divadelních her, umělecký kritik, vydavatel časopisů a internetových periodik) Báseň je z mé sbírky Plyn (2014): Arctic Bismarck / Tropic Bismarck / Joseph Schweik? / pak už pomalu přijíždí / rychlá sanitka / houká / padají z ní piliny

Jaroslav Rudiš (spisovatel) Švejka čtu zas a znova, furt dokola, někdy třeba jen jeden odstavec, někdy pár stránek, někdy celý díl. Naučil mě to táta, který ho má u postele místo bible. No, nakonec, jsou to podobně silné knihy. Co do objemu i do obsahu. Švejk je všechno.

Božena Správcová (básnířka, spisovatelka a publicistka) Švejk je ďábelsky odvážné a prohnané monstrum. Zda stojí na straně dobra či zla, není jisté. Jisté je, že vždy stojí na svém. Něco takového si nelze ochočit, ani si to oblíbit, a je v tom i cosi odpudivého. Parazit, který má svou důstojnost. Sluha, který slouží sám sobě. Je velmi nevypočitatelný — a nezávislý, až jde strach. Má nejen svůj střed, ale též cit pro hranice, za kterými hra končí. Dost si fandíme, když říkáme, že jsme národ Švejků.

Tomáš Lotocki (básník) Myslím, že problém je už v oné samotné „věčné“ otázce: Kdo je to Švejk? Neboť není-li již profánní literární postavy, je-li jakýsi všeobjímající univerzální archetyp, je ze své podstaty našimi konvenčními výrazovými prostředky nedefinovatelný. A nedefinovatelné se vzpírá jakémukoli pojmu a vysvětlení. Nemá své vlastní soukromé dějiny, ale promlouvá k nám jazykem mýtu. Co člověk — to Bůh. Co čtenář — to Švejk. A proto nejpřesnější asi budu, zkusím-li parafrázovat Dionysia Pseudoargopagitu, otce křesťanské metafyziky a jeho „nedifinici“ „nepojmu“ Bůh: „Švejk není ani duše, ani mysl, ani předmět vědění, ani rozum, ani myšlenka, není vyslovitelný nebo poznatelný, ani to není číslo, řád, velikost, malost, rovnost, nerovnost, podobnost, nepodobnost, není ani hloupý, ani moudrý, není ani vychytralost, ani prostota, nemá žádné vlastnosti, ani není bez vlastností, nemá sílu, ani to není síla nebo moc, ani nežije, ani není neživý, ani to není bytost, ani to není věčnost, ani čas, ani moudrost, ani není jeden, nebo jedinnost, nebo Božství, nebo dobro, nebo zlo; zkrátka není ničím, co známe.

Ivan Binar (spisovatel a překladatel) Josef Švejk není člověk, je to monstrum. Nenechme se zmást obrázky Josefa Lady. Ačkoli je román zabydlen lidmi živými ažaž, záhadný hlavní hrdina se nad tím vznáší v uniformě rakouského infanteristy, aniž by na sebe něco prozradil. Josef Švejk je dokonale vymyšlená a dokonale použitá, zcela literární figura. — Lze se snad s něčím takovým ztotožnit?

Dora Kaprálová (dokumentaristka, kritička) Švejk is not fake.

Ota Filip (prozaik a publicista) Je mi „putna“ jestli Josef Švejk v realém životě byl — nebyl. Jaroslav Hašek si

Švejka vymyslel a literárně skvěle napsal, což má bohužel za následek, že si mnozí — či dokonce četní Češi — rádi a bez zábran, bez starosti a i nezodpovědně „zašvejkují“, a to tak přesvědčivě, že v cizině nás, Čechy, považují za potomky mimo literaturu neexistujícího mazaného pražského povaleče Josefa Švejka.

Jan Sokol (filozof, pedagog, publicista) Josef Švejk je pro mě úžasně zábavná pitavalová postavička, přihloupě chytrá, laskavě cynická a vtipně moudrá, kterou Hašek geniálně představil jako „ideální typ“ českého plebejství. Všichni dobře cítíme, jak je pravdivá, trochu se za to stydíme a jsme hrdí na to, jak se proslavila.

Lubomír Martínek (prozaik, esejista a překladatel) Dobrý den! Moje odpověď bude stručná: Josef Švejk ztělesňuje jediný možný způsob jak se bránit proti anonymní mašinérii. Totiž chytat ji za slovo a odmítnout její logiku.

Václav Kaprhál (frontmen underpunkové kapely A bude hůř) Švejk je ministr chytré blbosti. Na blbce se totiž musí chytré aby nepoznal, že víš, že je blbec.

Edgar Dutka (scenárista, dramaturg a režisér) Josef Švejk? To jsme my. Chytří, neškodní Čížci. Sranda musí být i kdyby tatu věšali.

Jiří Dušek (astronom a astrofyzik) Musím přiznat, že zrovna tento přístup ke světu nemám moc rád. Asi to má někdy smysl, zvláště, když člověk chce zdůraznit absurditu situace/života, ale obecně mi podobné chování dost vadí. Ba přímo rozčiluje.

Bohumil Nekolný (divadelní vědec, publicista) Josef Švejk je jakousi nevyzpytatelnou součástí našeho národního panteonu. Jinak pokleslým obrazem Švejka je, žel, náš pan prezident.

Zdeněk Hron (překladatel) Gargantuovský nositel všeho „nízkého“ v nás, cizopasník vlastních střev, ovšem bez rozmařilé obžernosti, pikareskní sluha toulající se pod vlivem okolností nazdařbůh vlastním životem, nezničitelný nezmar, obluda přizpůsobivosti a bezcharakternosti, která se vůbec ničeho nebojí a na ničem jí nezáleží, protože „nic, ale prachnic nemá“. To mu ovšem paradoxně umožňuje odhalovat kramaření s obecně uznávanými „vyššími“ hodnotami, jehož se dopouští většina z nás, protože je sám nesdílí, ale neustále s plebejským vnitřním odstupem zlehčuje a uzemňuje všechno „vznešené“ všude tam, kde samo nestojí — jak se sluší a patří — oběma nohama pevně na zemi. Stejně jako jeho autor demaskuje všemožné pokrytectví, dutý patos, dobové předsudky a zlovyky i krutý škleb propagandy, jimž se lidská společnost tak ráda, i když u nás většinou s neupřímným smíchem, oddávala, oddává a zřejmě vždy oddávati bude. P. S. Přesto přese všechno však má rád zvířata a chvílemi i lidi.

Jiří Ornest (herec, režisér a překladatel) Josef Švejk patří nepochybně do velké trojice českých literárních Josefů, tedy Josef Š., Josef K. a Josef G. Což je Josef (Jossile) Golem. Všechny texty (Osudy, Proces i Meyrinkův Golem vznikly přibližně ve stejné době, všichni hrdinové se, každý po svém, snaží srovnat se životem a tvůrci byli téměř stejně staří. Pouze si neumím představit jak se Zdeněk (Josef A.) Srovná s heslem „To chce klid“, které se zásadně přičí jeho naturelu. Nicméně: zlomte vaz! A hlavně přivezte Švejka do Prahy — nemůžu se teď řádně pohybovat a znáte to: když nejde Ornest ke Švejkovi, musí jít Švejk k Ornestovi! P. S. Krátte, nebo zahodte, dle libosti.

David Lynch a Dana Hábová (tlumočnice a překladatelka) Švejk není, čím se zdá být. P. S. A co si o Švejkovi myslí Číňané? Z české literatury prý znají nejvíce právě Švejka, Reportáž psanou na oprátce, Kafku a Kunderu... Co to s nimi asi udělalo?

Martin Škabraha (filozof) Švejkovství je jazyk, v němž na každou situaci existuje odpověď v podobě historky o pantátovi z Horní Dolní. Švejk, údajný koncentrát české národní povahy, nikdy neručí za žádný svůj postoj, všechno odbude vyprávěním o tom, jak to na tom světě chodí — v dubnu petrklíče, v září ocúny. Kdyby

vojenská lékařská komise po Švejkovi žádala, aby vyznal, že má pět očí, s úsměvem by prohlásil, že jich má třeba sedm, jemu přece na pár očích nezáleží. Tento diskurz je zdegenerovaným dědicem Bachtinovy karnevalové kultury, oné lidové tradice, která zapojuje lidské osudy do jednoho velkého hemžení zrodu a zániku, do koloběhu plodivých sil, tvořících páteř kolektivistické kultury starého venkova (Češi jsou ostatně národ sedláků). Přesazením tohoto diskurzu do žánru moderního válečného románu se z něj stává děsivý jazyk historické nutnosti, který je skutečným „hrdinou“ Haškova „humoristického“ románu.“

Pavel Švanda (spisovatel, novinář) Pro mě je Haškova slavná próza vtipnou kombinací celkem tradičních literárních vlivů s otřesnou dobovou zkušeností. Především je tu nepřeborné množství komických historek o blbcích u roty, jež zplodila povinná vojenská služba v masových národních armádách už na přelomu 19. a 20. století. Vliv měla snad dosud živá dickensovská tradice. Sluha pana Pickwicka Sam a jeho otec londýnský drožkář začínají své historky slovy: „To já jsem znal jednoho...“ a i jinak připomínají Švejkovu neotřesitelnou výřečnost. Švejk tedy vlastně vystoupil z hlubin viktoriánské a biedermaierové idyly, aby reflektoval šok z 1. svět. války, v níž neprobíhalo nic tak, jak byli Evropané zvyklí z konfliktů 19. století. Hašek dodatečně převedl obecné znejistění do lidových anekdot. Přidal dosti machistický sex a hospodský antisemitismus a ateismus. Vznikl spontánní text, ovšem plný germanismů a rusismů. Kdysi módní srovnávání Josefa Š. s Josefem K. mně připadá tváří v tvář puritánsky soustředěnému Kafkovu textu nepřiměřené. Ale příznak mazaně blběho a vlastně ke všemu lhostejného důstojnického sluhy ožil svým vlastním životem. V postavě Švejka máme podivuhodný dada — fantom — personifikované centrum kultu nesmyslu. To však nemá nic společného s „českou národní povahou“, pokud něco takového vůbec existuje. Tak jako hrdina Célinovy Cesty do hlubin noci nevypráví o „francouzské národní povaze“, nýbrž o některých vrstvách francouzštiny a o dobové zkušenosti Francouzů od roku 1914, Švejk ztělesňuje lidovou reakci na nejistotu doby. Bude ale zajímavé, zda budou Švejkova vojenská dobrodružství ještě čitelná i lidem, kteří již neprošli povinnou vojnu a tudíž neocení Haškovy realistické postřehy o tradičních zvyklostech armádní byrokracie, tedy o světě, v němž byl Švejk vlastně doma.

Alice Krechlerová (rádio Magic Brno) Podle mě naprosto prostoduchý mladík, slovy Hrabala: „Kdyby ho malej mráček neobestřel, velký věci by vykonal.“ Na jeho absolutním nepochopení světa je vystavěn celý román. Podle mě, přihlouplý humor, který ale u nás má úspěch. To je bohužel realita národa, kde nejprodávanějším tiskem je Blesk. Švejk je zajímavý pouze tehdy, pokud ho hraje Rudolf Hrušínský. Jeho osobní kouzlo to vše dokáže překonat.

Radko Pytlík (literární historik) prostřednictvím Vojtěcha Dyka (zpěvák) Švejk je pro mne výraz nejvyšší inteligence, která neplyne z učenosti, ale z hlubin a zkušeností národního charakteru. Je tak chytrý, že si ho naše hloupá doba ani nezaslouží. Třeba vnuci?

Benjamin Tuček (scenárista, filmový režisér a spisovatel) Josef Švejk je kolektivní hrdina. JŠ jsme my všichni.

Stanislav Rakús (slovenský prozaik a literární vědec) Josef Švejk je ten, kto hovorí, že je dobre, když je někdo přímo odněkud. V takomto vyjadrení podľa mňa vrcholí humoristická dikcia postavy.

Petr Hruška (básník, scenárista, literární historik) Josef Švejk je prázdné místo po soucitu. Kam se poděl není zřejmé, všechno ostatní zůstalo na místě – poslušnost, zvědavost, klid i lačnost, ochota, záliba ve zúčastnění se čehokoliv, jenom ta účast v tom není. Švejk se účastní bez účasti. A Švejk se zúčastní čehokoliv – v tom spočívá pravá hrůza z něj. Josef Švejk je jistota sama, ať dělá cokoliv. Neboť nemá soucit ani se sebou a kde není soucit, není nejistota. Josef Švejk, to je děs humoru.

Vendula Borůvková (dramaturgyně a dramatička) Josef Švejk je velký čipera a šikulka. Takový bodrý človíček, ze kterého mám instinktivně husí kůži. Doufám, že někdo napíše pokračování jeho příběhů — k tomu stačí vykreslit pár životopisných dat z Haškova pobytu v Rusku — u legií a následně u bolševiků... To je

takový velký „malý román“...

Werner Binder (sociolog, Masarykova univerzita) Schwejk is the guy who wanted to meet after the war in a pub for a beer and who wanted to sell Czech girls a Russian wonder cure to restore their virginity.

Mojmír Jeřábek (vedoucí oddělení mezinárodní spolupráce MMB) Josef Švejk je postava kafkovsky abstraktní, z níž při všem humoru mrazí.

Zdeněk Volf (básník a insemínátor) Můj Švejk? Z těch, kdo se ke mně připojil už před křtem... ale nerozpoznával jsem ho. Až později, někdy ve středním věku, když „teplem svých modrých očí objal nadporučíka Lukáše“, nebo z rozhovoru: „Řekněte mně, proč vůbec nic, ale pranic u sebe nemáte?“ „Poněvadž nic nepotřebuju.“ — nerozhořelo se mé srdce?

Ivo Krobot (dramatik, divadelní scenárista, režisér a pedagog) Pro mě postava nesmírně důležitá, kniha stále při ruce jak kolty u zabijáka, vždy radost při četbě, zároveň trpkost z ne zrovna výhry s někdejší provázkovskou inscenací.

Szabová Michaela (kontaktní centrum Hnutí ANO) Josef Švejk (1891 Královské Vinohrady — 1965 tamtéž) byl vinohradský občan, který se údajně stal předlohou pro hlavní postavu Haškova románu Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války.

Jak Gogola ml. (režisér, dramaturg České televize, publicista, pedagog FAMU a JAMU) Švejka vnímám jako inspiraci ke zpochybňování, díky kterému zjistíme, na čem nám záleží. Mně záleží třeba na Švejkovi jako pochybné postavě, které není nic svatě a tak jí může být svatě všechno. Švejk je lidový mistr pivní meditace s úsměvem tělnatého osvícence: Josef Buddha.

Centrum experimentálního divadla, příspěvková organizace
Ředitel CED Petr Oslzlý

DIVADLO HUSA NA PROVÁZKU,
divadlo, které má křídla
Umělecký šéf Vladimír Morávek
Zelný trh 9, 602 00 Brno
www.ced-brno.cz, www.provazek.cz, e-mail: provazek@provazek.cz,

Intendantka Eva Yildizová / Dramaturgové Miroslav Oščatka, Lucie Němečková / Tajemnice Soňa Kalužová
Inspicientky Zuzana Měřínská, Kateřina Miklínová / Propagace Alžběta Nagyová / Výtvarnice Petra Jiránková
Výroba Martin Ondruš / Světla Jaromír Rozinka, Štěpán Jindra / Zvuk Jan Čechovský, Miroslav Borák, Vít Kraváček
Vedoucí stavby Jiří Zeman / Stavba Zbyněk Řehoř, Dušan Zdráhal, Patrik Hamza / Rekvizity Hana Senková
Kostymérna Zdeňka Marková, Luděk Kellner, Katarzyna Mikeszová
Inspektorka hlediště Dominika Kolaříková
Program připravil Miroslav Oščatka, Petr Kubala
Grafická úprava Boris Mysliveček
Sazba a litografie Josef Bubeník
Tisk Litera Brno

Statutární město Brno finančně podporuje Centrum experimentálního divadla, příspěvkovou organizaci
Činnost CED, p. o. se uskutečňuje za finanční podpory Ministerstva kultury ČR